

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Необходимост от европейска отбранителна индустрия: промишлени, иновационни и социални аспекти“ (становище по собствена инициатива)

(2012/С 299/04)

Докладчик: г-н VAN IERSEL

Съдокладчик: г-жа HRUŠECKÁ

На 19 януари 2012 г. Европейският икономически и социален комитет реши, в съответствие с член 29, параграф 2 от своя Правилник за дейността, да изготви становище по собствена инициатива относно

„Необходимост от европейска отбранителна индустрия: промишлени, иновационни и социални аспекти“.

Консултативната комисия по индустриални промени, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 11 юни 2012 г.

На 482-ата си пленарна сесия, проведена на 11 и 12 юли 2012 г. (заседание от 11 юли), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище със 132 гласа „за“, 1 глас „против“ и 9 гласа „въздържал се“.

1. Заключение и препоръки

1.1 В световен мащаб се наблюдават бързи геополитически промени. Господстващото положение на Западния свят е поставено под въпрос както в икономическо, така и в политическо отношение. Докато бюджетите за отбрана в рамките на Европейския съюз се орязват, разходите за отбрана в Китай, Индия, Бразилия, Русия и други страни се увеличават. Следователно ЕИСК призовава Съвета и Комисията да направят цялостна оценка на аспектите, които са решаващи за позицията и ролята на ЕС в световен мащаб, която да доведе до убедително осъвременяване на външната политика и политиката на сигурност и отбрана на Европейския съюз.

1.2 Отбранителната политика се изготвя в зависимост от стратегическите интереси, предполагаемите заплахи и политическите цели на страните, които в Европа се определят основно на национално равнище. Остарелите подходи видимо водят до нарастваща разпокъсаност, пропуски, свръхкапацитет и липса на оперативна съвместимост на европейските отбранителни способности. Аргументите в полза на подобрението са необорими; необходимо е наличието на политическа воля. Това е убедително аргументирано още през далечната 1986 г. ⁽¹⁾ Днес ситуацията е с много по-неотложен характер в политическо, икономическо и отбранително отношение. ЕИСК призовава Съвета да работи сериозно върху изграждането на европейски отбранителен щит.

1.3 Политиката за сигурност и отбрана трябва да повиши самоувереността на ЕС и държавите членки. Тя трябва да

вдъхва доверие на обществото, на широката общественост, на добре оборудваните военносслужещи, на бизнеса и на работещите в този сектор. Гражданите на Европейския съюз имат право на адекватна защита. Все по-голяма е необходимостта от европейски въоръжения, съобразени с нуждите на бъдещето. В този контекст сегашните изолирани практики на държавите членки са напълно недостатъчни и пилеят парите на данъкоплатците.

1.4 В съответствие с политиките и текущите практики в САЩ и други (нововъзникващи) участници на световно равнище и отчитайки изключителната отговорност на правителствата за защита на гражданите и гарантиране на сигурността, ЕИСК подчертава необходимостта от дефиниране на стратегическите интереси на Европа в рамките на обща политика за сигурност и отбрана (ОПСО) ⁽²⁾. В крайна сметка триъгълникът на външните работи и политиката на сигурност, отбранителната политика и индустриалния потенциал е неделим и укрепва позицията на Европа в света, както и нейните икономически и политически интереси и ценности (правата на човека, демокрацията). Европейската служба за външна дейност (ЕСВД) следва да бъде пряко ангажирана.

1.5 ЕИСК подчертава, че ако Европа иска да поддържа силна индустрия в областта на сигурността и отбраната чрез създаване на критична маса, необходима за постигане на ефикасност и ефективност на разходите, тя се нуждае от драстична промяна в мисленето и в политиките. Тези промени трябва да доведат до стабилно и предсказуемо бъдеще за въоръжените сили, отговарящо на европейската икономическа и технологична тежест. Предвид големите различия между държавите членки, главната отговорност в това отношение е на онези държави членки, които са основни производители.

⁽¹⁾ Вж. „Към по-силна Европа“, доклад на независим проучващ екип, сформиран от министрите на отбраната на държавите от Европейската межправителствена организация, съдействаща за развитието на изследвания и производства в сферата на отбранителната промишленост (Independent European Program Group) с цел да представи предложения за подобряване на конкурентоспособността на европейската промишленост за отбранителна техника.

⁽²⁾ Общата политика за сигурност и отбрана като неразделна част от общата външна политика и политика на сигурност, Договор за Европейския съюз (ДЕС), чл. 42 и следващия. ОВ С 115, 9.5.2008 г.

1.6 Според ЕИСК са налице силни аргументи за укрепване на процесите на планиране и ангажираност за координация в Европа:

- секторът се характеризира със сложност, изисква много познания и дългосрочно планиране;
- въпреки приватизацията, правителствата имат голям дял в отбранителната индустрия в качеството си на клиенти, регулатори и органи, издаващи разрешения за износ;
- недостатъците в настоящата структура и (изключително строгите) бюджетни ограничения изискват на мястото на настоящите несъгласувани действия, които подкопават вътрешното и външното доверие, да се извършва една добре планирана реорганизация;
- трябва да бъде осигурена ефективна координация между основните страни производителки и страните, които произвеждат по-малко или не произвеждат, за да се насърчат покупките на оръжия в Европа и да се оползотворят всички налични знания и да се използват големите дружества и МСП на континента;
- на последно място, успешните резултати на европейската индустрия на световно равнище ще зависят от изграждането на стабилен вътрешен пазар в Европа.

1.7 Като допълнение към действията на Европейската агенция по отбрана и „Пакета за отбраната“ на ЕС от 2007 г. ⁽³⁾ ЕИСК призовава за добре разработена европейска индустриална политика за сектора на отбраната със специфичните му характеристики, продиктувани от съчетанието на правителствени изисквания и публично финансиране. В рамките на стратегията „Европа 2020“ тази индустриална политика трябва да се основава на споделени национални и европейски компетенции с Европейската агенция по отбрана и Европейската комисия като пълноправни партньори, както и на консултации с отбранителната индустрия и други заинтересовани страни, сред които социалните партньори, и на необходимостта от добре организиран социален диалог.

1.8 Европейските политики и финансиране трябва да свържат инвестициите на европейско и национално равнище, като по този начин намалят фрагментирането и дублирането на публичните разходи и повишат качеството и оперативната съвместимост.

1.9 За разработването на спешно необходимите въоръжения от ново поколение е изключително важно да се използва потенциалът на най-съвременната научноизследователска и развойна дейност. Такава дейност не може да бъде изключителна компетенция на индустрията. Основната отговорност е на правителствата. Вследствие на това тази дейност е много уязвима по отношение на текущото намаляване на бюджета. Съветът и заинтересованите страни следва спешно да идентифицират и да стартират научноизследователски програми, които да помогнат на европейската индустрия да се справи с нежеланите зависимости от други източници. Технологиите с двойна употреба са необходимост. Програмата на ЕС за научноизследователската

и развойната дейност (НИРД) следва да оказва подкрепа и да осигурява ефективно трансгранично сътрудничество в тази област.

1.10 Допълнителното укрепване на европейската отбранителна технологична и промишлена база трябва да бъде планирано във възможно най-голяма степен. За тази цел са необходими задоволителни мерки на равнище Европейски съюз ⁽⁴⁾.

1.11 Необходимо е по-тясно сътрудничество между Комисията, Европейската агенция по отбрана и други заинтересовани страни. Подновеният ангажираност на председателя Barrroso ⁽⁵⁾, заместник-председателя Tajani и комисаря Barnier, както и създаването на специална група за отбрана, са много навременни. ЕИСК също приветства далновидната и добре изготвена резолюция на ЕП от миналия декември относно европейската отбрана и широкия спектър от разглеждани въпроси ⁽⁶⁾.

1.12 В същия дух и с оглед на укрепването на инициативата на ЕК „Специална група за отбрана“, ЕИСК призовава Комисията да повдигне тези въпроси публично. Комисията следва също да обмисли предоставянето на елементи на подходящи отговори на констатациите, произтичащи от различията в промишлените и технологичните способности на държавите членки, както и от различията в равнищата на инвестициите в областта на научните изследвания и отбраната като цяло.

2. Въведение

2.1 Член 42 от Договора за Европейския съюз гласи, че общата политика за сигурност и отбрана е неразделна част от общата външна политика и политика на сигурност. Член 42, параграф 3 допълва, че държавите членки предоставят военни способности на разположение на Съюза, с оглед прилагането на тази политика. От 2005 г. насам Европейската агенция по отбрана работи за укрепване на индустриалната и технологичната база на сектора на отбраната и за предоставяне на по-добро оборудване на военнослужещите. Въпреки това напредъкът е много ограничен.

2.2 Доизграждането на вътрешния пазар, както и ефективната финансова координация понастоящем са важни приоритети. Стратегията „Европа 2020“ силно подкрепя и двете цели. Този напредък трябва да бъде последван и от нови стъпки в областта на европейската отбрана.

2.3 При все това в сектора на отбраната липсва подобно развитие. Военният съюз, сключен между Франция и Обединеното кралство през 1998 г., изглеждаше като предвестник на ново мислене и на ново начало. Същият дух на тясно сътрудничество в областта на отбраната беше отразен в създаването на Европейския авиационен и отбранителен консорциум (EADS) през 2003 г. Това обаче не беше затвърдено впоследствие. От важно значение е, че страните по Писмото за намерения (групата страни с най-голям производствен капацитет, т.е. Франция, Германия, Обединеното кралство, Италия, Испания и Швеция), противно на предишните им намерения, все още не са представили надеждни предложения за рационализация или консолидация.

⁽³⁾ Директива 2009/43/ЕО (ОВ L 146, 10.6.2009 г.) и 2009/81/ЕО (ОВ L 216, 20.8.2009 г.). „Пакетът за отбраната“ беше приет от Съвета и ЕП през 2009 г. Той трябваше да бъде транспониран от държавите членки през лятото на 2011 г. Пакетът включваше и Съобщение относно „Стратегия за по-силна и по-конкурентоспособна европейска отбранителна промишленост“, COM (2007) 764, 5.12.2007 г.

⁽⁴⁾ Европейските фондове, а именно предстоящата 8 РП, Европейският фонд за регионално развитие, Кохезионният фонд, Европейският социален фонд, трябва да са част от този процес.

⁽⁵⁾ Състояние на Европейския съюз, ноември 2011 г.

⁽⁶⁾ Резолюция на ЕП от 14 декември 2011 г. относно въздействието на финансовия сектор върху сектора на отбраната в държавите членки на ЕС (2011/2177(INI)).

2.4 Стагнацията доведе до възприемане на национални подходи и поставяне на акцент върху националното производство. Наблюдава се известна ренационализация. Всички установени в ЕС индустриални предприятия се насочват към експортните пазари. Липсва обща стратегическа концепция както между правителствата, така и между индустриалните партньори.

2.5 Междувременно новите предизвикателства все повече ще влияят на потенциалните пазари. Разработването на въоръжения в развиващите се икономики е огромно предизвикателство. Китай, Русия, Индия и Бразилия (групата БРИК), следвани от някои по-малки държави, са поели по този път. Очаква се до 2015 г. бюджетът за отбрана на Китай да се увеличи от текущите 120 милиарда евро на 250 милиарда евро. Русия обяви огромно увеличение на своя бюджет за отбрана до 2015 г. САЩ изразходва над два пъти повече от общия европейски бюджет: 450 млрд евро спрямо 204 млрд евро през 2007 г., а европейският бюджет продължава да намалява. Целият европейски бюджет за научноизследователска и развойна дейност се равнява най-много на 20 % от този на САЩ. Петдесет процента от европейския бюджет за отбрана е отделен за работната ръка, спрямо 25 % в САЩ. Европа има много по-голям брой военнослужещи, но те са далеч по-зле оборудвани. Условието в световен мащаб никога няма да бъдат същите, както преди. Времето не работи в наша полза.

2.6 През последното десетилетие много проучвания призоваваха за адаптиране на отбранителната индустрия към световния пазар. Всички те изтъкват трайни недостатъци, тъй като се оказва, че пазарите в областта на отбраната са много несъвършени и повечето държави продължават да подкрепят своята „собствена“ индустрия. Опитите да се подобрят пазарите, като например „Пакетът за отбраната“ на ЕС от 2007 г., имат за цел да преодолеят някои от недостатъците на пазарите и различните национални практики.

2.7 Разглежданите въпроси са сложни, отчасти поради голямото забавяне във времето между етапа на проектиране и пускането на продуктите в експлоатация. Поради това ЕИСК счита, че възприемането на широк подход, който разглежда технологичните, икономическите и социалните аспекти, а не само отбранителната перспектива, ще бъде по-целесъобразен начин за обсъждане на тази област.

2.8 Ключов елемент са различията в стратегическите концепции на страните със значима по мащаб оръжейна индустрия, по-конкретно по отношение на определението за „основни интереси, свързани с националната сигурност“ и връзката между националната сигурност и експортните пазари. Някои по-малки страни имат доста добре развита индустрия, докато други на практика нямат никакви производствени мощности. Ясно е, че подходите на всички страни се различават в зависимост от техните нужди и потенциал. Резултатът е фрагментиране и разнородна визия за отбранителната индустрия. Операциите, подобни на тази в Либия, правят растящите пропуски в наличните оръжейни системи болезнено видими. Последниците трябва да бъдат ясно признати и оценени.

2.9 Тези тенденции се отнасят както за инвестициите, така и за заетостта. Отбранителната индустрия е високотехнологичен сектор, в който са заети пряко 600 000 квалифицирани служители, а непряко – още два милиона души. Обезпокоителен е натискът за допълнителни съкращения. Често производствените обекти имат силна регионална концентрация и биха могли да се

превърнат в центрове за високи постижения, но от друга страна са изложени на риск от финансови ограничения. Тези обекти ще претърпят големи загуби, ако реорганизацията и съкращенията се осъществят по непланиран и неструктуриран начин.

2.10 Текущата заетост, разбира се, е също така първостепенна грижа за отделните правителства. На свой ред тя би могла да възпрепятства развитието на обща визия, необходима, за да се отговори по подходящ начин на социалните последици от западащата отбранителна индустрия, включително загубата на ноу хау и въздействието от това върху човешкия капитал. От друга страна, една обща визия ще благоприятства балансираното създаване на работни места и ще предотврати риска от разпиляване в посока към трети страни на научните изследователи и на високо специализираните технически и научни кадри – нещо, което би било в противоречие с целите, които ЕС си поставя посредством стратегията „Европа 2020“.

2.11 Европейските подходи и междуправителствената рамка могат и следва да работят в посоката на една и съща перспектива. Докато националният суверенитет има преимущество, резултатите от общата рамка ще бъдат ограничени, а подобренията във връзка със свръхкапацитета, припокриването и фрагментирането – малобройни. Противоречията между философията на националния суверенитет, от една страна, и финансовите, технологичните, икономическите и социалните потребности, от друга, са явни.

2.12 Следователно е обезпокоително, че целта за „общо ползване и споделяне“, т.е. организацията на европейската взаимозависимост, не е представена под формата на обща стратегия. Въпреки широката осведоменост за променения международен контекст, външният натиск очевидно все още не е достатъчно голям, за да насърчи общи походи и решения. От друга страна е забележително, че европейските страни все още са склонни да останат зависими от САЩ по отношение на обществените поръчки в областта на отбраната, вместо да извършват покупки в Европа.

2.13 За да поддържа силна индустрия в областта на сигурността и отбраната, способна да произвежда модерни системи, обезпечавайки по този начин собствената си сигурност, Европа се нуждае от драстична промяна в мисленето и в политиките. Ако бездействието продължи, понижаването на способностите ще се ускори и ще спадне до равнища, от които ЕС не би могъл да се издигне обратно на върха в някои ключови области. Това ще бъде допълнително затруднено, тъй като оръязването на разходите за научноизследователска и развойна дейност ще окаже пряко въздействие върху цяло поколение изследователи и квалифицирани служители. Ако Европа не се справи с това, могат да изчезнат индустрии, да се изгубят работни места и ноу хау, поставяйки Европа в зависимост от други. Тези, които са загрижени за Европа и за европейската сигурност, трябва да придобият усещане за спешност и необходимост от действие.

3. Политически контекст

3.1 Договорът за Европейския съюз с основание подчертава неразделната връзка между външната политика, политиката на сигурност и отбранителната политика. Ефективната външна политика трябва да бъде изградена върху убедителни отбранителни способности. Съответните отбранителни способности на свой ред трябва да бъдат проектирани и разработени с оглед на предполагаемите заплахи и договорените цели в много сложен и неустойчив международен контекст.

3.2 Ключовият фактор е позицията и ролята на ЕС в утрешния свят, като се вземат предвид бързо променящите се геополитически реалности, в които се появяват все повече участници от световен мащаб. От тази гледна точка ЕИСК счита, че е крайно време в Европа да се предприемат целенасочени действия. Опитът от близкото и далечното минало показва, че ако се запазят традиционните подходи, има риск Европа и държавите членки да останат на заден план.

3.3 ЕИСК призовава за стабилно и предсказуемо бъдеще за европейските въоръжени сили, отговарящо на текущата европейска икономическа и технологична тежест. Голямото забавяне във времето между проектирането на системите и въвеждането им в експлоатация затвърждава необходимостта от вземане на решения още тази година.

3.4 От социална и политическа гледна точка ЕИСК подчертава четири важни аспекта във връзка с необходимостта от ефективни европейски отбранителни способности:

- закрила на населението;
- необходимост от добре оборудвани военнослужещи;
- стабилни и предсказуеми работни места;
- добре обмислени европейски хуманитарни и военни действия в света.

3.5 Налице е непрекъснат дебат за бъдещето на ОПСО, но той рядко се определя в такъв смисъл. Много теми, като например използването на бойните групи, противоречията около разработването на единен оперативен щаб, финансирането на мисиите на ЕС във връзка с ОПСО, осигуряването на участие в тези мисии и призивите за преразглеждането на стратегията за европейска сигурност, на практика представляват разисквания на тема ОПСО, без да бъдат афиширани като такива. Ще бъде крачка напред да се подходи към този дебат, назовавайки го с правилното му име. Освен това във всички разисквания по тези важни въпроси трябва също да се отчитат последствията на решенията (или невземането на решения) за индустрията. Това ще покаже и силната връзка между индустриалния потенциал и прилагането на ОПСО. Основната отговорност е на правителствата.

3.6 Трансатлантическите отношения и НАТО са от ключово значение. Дълго време американците силно критикуваха начина, по който европейците съблюдают своите задължения в областта на отбраната в рамките на Алианса. Налице е постоянен призив от двете страни на Атлантика за „европейски стълб“ в НАТО. Досега се случва тъкмо обратното.

3.7 Причините за липсата на истински „европейски стълб“ се коренят в политиката. В Европа все още липсва достатъчна политическа воля за определяне на европейски „стратегически“ интереси или общи ключови военни способности. За разлика от нея, САЩ и други страни използват понятието за стратегически дейности, които обхващат всички научноизследователски дейности и индустрии, допринасящи за цялостната сигурност на гражданите им, без значение дали са цивилни или военни.

3.8 В този контекст ЕИСК счита, че чрез изграждането на европейски стълб прекомерната зависимост на европейските военни способности от САЩ ще бъде заменена с по-балансираните отношения. Успоредно с неотложната дискусия относно общите европейски стратегически интереси, която е от изключителната компетентност на правителствата, организираното планиране

чрез сътрудничество между европейските институции, държавите членки и отбранителните индустрии, както и постепенното преразглеждане на навигациите на държавите членки автоматично да купуват „готови продукти“ в САЩ, трябва да започне възможно най-скоро.

3.9 Подобряването на условията за индустриално сътрудничество с индустриите на САЩ на по-равна основа ще бъде от полза както от индустриална, така и от финансова гледна точка.

4. Европейска отбранителна индустрия

4.1 Външната политика и политиката на сигурност и отбрана са тясно свързани с отбранителната индустрия. Въпреки приватизацията, правителствата имат голям дял в отбранителната индустрия в ролята на клиенти, регулатори и органи, издаващи разрешения за износ.

4.2 Отбранителните индустрии имат голяма свобода на действие на експортните пазари. Това се дължи отчасти на приватизацията и отчасти на насърчителните практики, прилагани от правителствата: икономическата криза е причина някои министри на отбраната да се превърнат буквално в „рекламни лица“ на износа. При всички положения кризата принуждава сектора на отбраната да разглежда износа като основен елемент в своя бизнес модел. Като цяло, 2011 г. беше много доходоносна за европейските индустрии. Предприятията също отбелязват значителен успех в разработването на продукция с двойна употреба.

4.3 Участниците в световен мащаб като Китай, Индия и Бразилия, например, имат своите собствени външнополитически амбиции, което води до ръст в бюджетите за отбрана. В момента това създава осезаеми възможности за европейския износ. Докога обаче ще продължи? Индустрията все още е в добро състояние, но тези резултати се дължат до голяма степен на инвестиции от преди 20 до 25 години. Допълнителното намаляване или стагнация на инвестициите вече би довело до необратими последици в близкото бъдеще.

4.4 Освен това е реалистично да се очаква, че нововъзникващите сили ще започнат да изграждат своите индустрии независимо от западните и че впоследствие, в качеството си на бъдещи конкуренти на Европа на пазарите на трети страни, ще започнат все по-често да блокират вноса от западните страни или да го обвързват с условия.

4.5 Понастоящем в Европа не се очаква да стартират нови ключови програми и това без съмнение ще повлияе на успеха на износа в бъдеще. Освен това от много време не се е случвало водещи страни с развиваща се икономика да се нуждаят от значителен трансфер на технологии и производство в техните страни.

4.6 По всяка вероятност ще бъдат използвани еднократни договори за износ, за да се копира технологията от западните индустрии. В тези случаи освен да се блокира вносът, другата възможност би могла да бъде изграждането на съоръжения за производство и развойна дейност в съответните страни. Към момента е по-скоро въпрос на спекулации до каква степен подобно развитие би засегнало производствените мощности и възможностите за работа в Европа. В по-дългосрочен план е възможно позицията на европейската индустрия да бъде подкопана от нововъзникващите гиганти. По-развитите технологии и по-голямото производство в тези страни ще се отрази също и на (потенциалните) европейски експортни пазари в други трети страни. Съревнованието на продуктите и цените ще стане още по-ожесточено.

4.7 Поради големите закъснения в разработването и производството, както и технологичните инвестиции и непрекъснатите иновации, Европа се нуждае от целенасочено сътрудничество с цел да гарантира наличието на съвременна и самостоятелна отбранителна индустрия. Доколкото размерът на пазара се определя предимно от националните граници, той почти автоматично се намира под прага на критичната маса дори в големите държави членки. Износът за трети страни би могъл да облекчи това положение до известна степен, но бъдещето е несигурно, а пазарните условия често са твърде нестабилни.

4.8 Непрестанно намаляващите бюджети, които в настоящите условия означават значителни ограничения, трябва да дадат сигнал за тревога. Те оказват въздействие върху бюджетите за инвестиции и обществени поръчки, особено когато оперативните разходи и разходите за поддръжка се запазват на същото равнище или се увеличават в резултат на текущи военни операции (като например операциите в Афганистан, Либия и операциите срещу пиратството).

4.9 Това води до отлагане или дори отмяна на инвестиции, които са от ключово значение за индустрията, за да може да поддържа и подновява производствените и развойните способности. Освен това самата индустрия би била по-малко склонна да инвестира в такава поддръжка или нови дейности през трудните времена. Необходимите инвестиции могат да бъдат осигурени, само ако се работи последователно и със съвместни усилия.

4.10 ЕИСК призовава за добре разработена европейската индустриална политика за сектора на отбраната, която обхваща всички фази от проектирането на системите до оперативното им приложение. Става въпрос за специфична индустриална политика. По своята природа тя представлява обществен пазар: поради ниските маржове на печалба в началото и специфичните правителствени изисквания, е необходимо НИРД трябва да продължат да бъдат финансирани и след получаването на началния капитал. Необходимо е да се идентифицират ключови европейски индустриални способности, както и да се разработят инвестиционни политики за насърчаване на стабилно европейско производство. Тъй като нито една страна не разполага с необходимите ресурси за финансиране на въоръжения „от ново поколение“, налага се да се обединят националните и европейските цели, както и националните и европейските ресурси, както във финансов, така и в индустриален план. Управлението следва да се основава на споделени национални и европейски компетенции в съответствие с договорената стратегия „Европа 2020“. Това представлява също ефективен „етикет“ за оптимизиране на сътрудничеството между европейските институции и в рамките на Комисията, което все още не е оползотворено напълно. Във връзка с това Специалната група за отбрана, която скоро ще започне да действа като платформа за обсъждане на приоритетите, способностите и пропуските – с участието на Комисията, Европейската агенция по отбрана и Европейска служба за външна дейност (ЕСВД) – би могла да окаже ценна подкрепа.

4.11 Научноизследователската и развойната дейност е централна тема. Отбранителната индустрия е високотехнологична, изискваща много знания индустриална дейност, която ще бъде необходима за пълното разработване на прототипи. Научноизследователската и развойната дейност почти в никой случай не е изключителна отговорност единствено на индустрията. Развитието и жизненият цикъл на системите са твърде дълги, а финансовото въздействие – твърде голямо, за да бъдат поети от индустрията всички финансови рискове. Историята показва, че всички успешни програми се изпълняват съвместно от правителствата и индустрията.

4.12 Голяма част от НИРД в областта на отбраната по света идва пряко или непряко от страна на правителствата посредством покупки. Като се има предвид естеството на продуктите, не е изненадващо, че като цяло отбранителните индустрии избягват прекомерния финансов риск. НИРД в областта на отбраната е особено уязвима по отношение на правителствените съкращения.

4.13 Поради това в допълнение към индустриалната консолидация държавите членки, Комисията и индустрията трябва да се споразумеят за достатъчно финансиране и обединяване на научноизследователската дейност, технологиите и развитието. Инвестициите в отбраната изискват високо равнище на финансиране за НИРД и технологични проекти. Освен това трябва да е гарантиран достъпът до ключови технологии. Ако достъпът до ключови за развитието и производството технологии бъде отнет поради ограничения на износа, наложени от трети страни, биха възникнали сериозни проблеми за постигане на целите за европейска сигурност.

4.14 НИРД, осъществена извън организациите за военно сътрудничество, заема все по-важно място поради постигнатия в много области напредък на независимите науки и технологии. Често се случва едва в последната фаза на развитие крайното приложение да покаже дали научноизследователската и развойната дейност може да се определи като военна или гражданска. НИРД „с двойна употреба“ е с нарастващо значение за целите на отбраната – пример за това са информационните технологии. Следователно е от ключово значение за европейската отбранителна технологична и промишлена база (ЕОТПБ) да стимулира НИРД „с двойна употреба“, по-конкретно защото това позволява получаването на финансиране отвъд средите, свързани с отбраната.

4.15 Държавите членки трябва да се договорят за публичното финансиране за НИРД на равнище ЕС. То може да бъде отпуснато по предстоящата Осма рамкова програма (8РП) или чрез отделен фонд, за предпочитане чрез пакети за модерни научноизследователски области, например нанотехнологии и изкуствен интелект. Трябва да бъдат планирани специални процедури, като се има предвид връзката между отбранителната индустрия и публичния сектор.

4.16 Европейската агенция по отбрана и Европейската комисия трябва да играят важна роля, както е предвидено в Европейската рамка за сътрудничество, също за да се избегне текущата политическа намеса. Европейската агенция по отбрана следва да получи възможност да разгърне цялостната си роля, предвидена в Договора от Лисабон (7).

4.17 От ключово значение за разработването на индустриална програма и програма за НИРД в областта на отбраната е работещите в сектора да разполагат с по-актуални умения (8). Това е поредният силен аргумент в полза на стабилна рамка за НИРД и индустрията, вместо хаотичното реструктуриране. Не трябва да се забравя, че работната сила в сектора на отбраната е основата, върху която се изгражда бъдещето на отбранителните способности. Консултациите и комуникацията с индустрията, научноизследователските институти, висшите учебни заведения, военните организации и заинтересованите синдикати трябва да допринасят за това текущото реструктуриране и ориентираното към бъдещето оръжейно производство в Европа да бъдат правилно организирани.

(7) Вж. чл. 45, параграф 1 и чл. 42, параграф 3 от ДЕС, ОВ С 115, 9.5.2008 г.

(8) Вж. „Дялостен анализ на възникващите компетенции и нуждите от умения за оптимална подготовка и управление на промяната в отбранителната индустрия на ЕС, Окончателен доклад“, май 2009 г., доклад на Eurostrategies за Европейската комисия.

4.18 Бюджетните ограничения налагат търсене на решение за припокриването и неефективността. Контролираната консолидация не означава непременно създаване на големи предприятия, а натрупване на достатъчно критична маса и качество, съобразено с международните стандарти, които осигуряват конкурентна позиция на вътрешните пазари и на пазарите на трети страни. Все по-нарастваща е необходимостта от координация на планирането на проектите на равнище ЕС от правителствата, съответните участници от ЕС и индустрията.

4.19 Различията в размера и продукцията на индустриите са факт. Държавите членки се различават много по отношение на индустриалната си значимост. Еwentуално споразумение между участващите страни следва да включва гаранцията, че индустриите на държавите, които не са страни по Писмото за намеренията (т.е. основни производители) ще бъдат свързани с релевантни проекти. Този подход не само е желателен от политическа гледна точка, но също насърчава продуктивни взаимоотношения между големите и по-малките предприятия, както и научноизследователските институти. В качеството си на доставчици МСП следва успешно да дават принос за веригите на интелигентна специализация.

4.20 Необходимо е да се обърне специално внимание във връзка с констатирана уязвимост в някои страни от Централна Европа поради тяхното изложено на рискове географско положение. С оглед на необходимостта гражданите на тези страни да се чувстват добре защитени, както и на желателното оползотворяване на специфичните технически знания в областта на отбраната, ЕИСК изтъква необходимостта от подходящо интегриране на наличните знания и умения в страните в Централна Европа в текущи и бъдещи проекти в областта на отбраната.

4.21 Един интегриран европейски пазар за отбранителни продукти би изградил по-стабилен вътрешен пазар. Освен че ще обедини съществуващите национални пазари, европейският пазар ще насърчи хармонизацията или дори стандартизацията на изискванията и на правилата за обществените поръчки на отделните държави членки. По-голямата хармонизация или стандартизация биха подобрили финансовите и икономическите условия, повишавайки конкурентоспособността на европейските предприятия на глобалния пазар.

4.22 Един европейски пазар в областта на отбраната би имал критична маса. В този контекст ЕИСК посочва неблагоприятните последици от това държавите членки да продължават да купуват „готови продукти“ в чужбина, особено от САЩ. Това на първо място подкопава предимствата от наличието на европейски пазар за индустрията; в резултат цените на тези отбранителни продукти ще се увеличат за европейските клиенти, ако на индустрията се попречи да продава на пазарите на трети страни, където (държавната) конкуренция без съмнение ще става все по-ожесточена. На второ място, европейските държави, които купуват „готови продукти“ в САЩ, плащат за американските технологичните разходи, които са включени в цената на продуктите.

4.23 Предвид финансовите и международните политически перспективи, е задължително провеждането на запълбочен европейски дебат и извличането на оперативни заключения. Ако не всички държави членки са склонни да участват в една обща рамка, би следвало предимство да има принципът на „засиленото сътрудничество“. По-голямата интеграция и позитивното отношение спрямо купуването на европейски продукти ще се

окаже единственият начин пазарните размери да се доближат до тези на САЩ и да станат съпоставими с тях. Без наличието на ефективен вътрешен пазар има сериозни основания за съмнения дали европейската индустрия има шанс да се конкурира на световно равнище.

5. Някои специфични въпроси

5.1 Индустриалната ситуация на различните видове въоръжени сили – сухоzemни, морски, въздушни – значително се отличава в отделните страни. В редица области вече за нито една страна не може да се каже, че е способна със собствени сили да разработи въоръжения от ново поколение.

5.2 В сухоzemния сектор само ограничен брой големи предприятия за интегриране на системи са способни да разработват и произвеждат основни бойни танкове (ОБТ) и по-леки военни превозни средства. Основните европейски производители са във Франция, Германия и Обединеното кралство. Има широк кръг от недостатъчно представени производители на подсистеми и третични доставчици от Централна Европа.

5.3 Много страни развиват своя „собствена“ корабостроителна промишленост и строят плавателни съдове, които са много различни по размер и сложност в отделните страни. Страните по Писмото за намерения и Нидерландия са водещи; това се отнася и за областта на идейните проекти и сложната апаратура за военноморски изследвания, които значително се различават от развитието на търговското корабостроене. Тук отново са налице широк кръг производители на подсистеми и третични доставчици.

5.4 Само в няколко страни се разработват и произвеждат военновъздушни средства. Индустрията е концентрирана в малко на брой предимно мултинационални компании, които работят на европейско равнище и извън европейските рамки. Индустрията основно е съсредоточена в Европейския авиационен и отбранителен консорциум (EADS) и предприятията BAЕ Systems, Dassault и Saab-Aircraft. Най-модерните изследвания в областта на аеродинамиката се извършват в малко на брой страни.

5.5 Секторът на електрониката, включително сектор „Командване, комуникации и контрол“, с ключови играчи като Thales, BAЕ Systems и Finmeccanica е с нарастващо значение за отбраната. За Philips и Siemens – най-големите европейски индустриални групи за електроника – секторът на отбраната не е от такова значение. В техния случай производственият обем за рентабилно масово производство на специфични електронни компоненти, като интегрални схеми за отбраната, бездруго е твърде малък. Въпреки това ангажирането на тези големи индустриални групи подчертава значението на двойната употреба в тази област.

5.6 Кръгът на предприятията, произвеждащи боеприпаси и взривни вещества постепенно намаля през последните десетилетия в резултат на ограничението, свързани с околната среда. Обществената безопасност принуждава тези отрасли или да местят старите производствени обекти, или направо да ги затварят.

5.7 Достъпът до ключови технологии е от основно значение и трябва да бъде подкрепян в рамките на ОПСО. Същото се отнася и за някои материали, като например въглеродните влакна или материалите за електронни компоненти.

5.8 „Пакетът за отбраната“ на ЕС от 2007 г., приет през 2009 г., би могъл да окаже значителна помощ. Държавите членки трябваше да транспонират директивите през лятото на 2011 г. Все още е твърде рано за положително или скептично отношение спрямо техните вторични ефекти за създаването на вътрешния пазар. Процесът все още не е завършен и изпълнението на целта за междуобщностен трансфер на отбранителни продукти, както и на понятия като „основни интереси на националната сигурност“, все още предстои.

5.9 Член 346 от ДФЕС предвижда възможност за дерогация от законодателството на ЕС за обществените поръчки, с цел опазване на основните интереси на националната сигурност. Тази широка формулировка би могла да попречи на правилното развитие на пазара, по-конкретно в посока на желаните вериги за доставка. ЕИСК призовава за по-специфично тълкуване на член 346, което създава достатъчно възможности за разработване на европейски решения и оптимални европейски вериги за

доставка и насърчава сигурността на доставките, наличната специализация в държавите членки и доброто съотношение между качеството и вложените средства.

5.10 Националната сигурност на информацията поражда проблеми, сходни със споменатите в параграф 5.9, и също трябва да бъде преразгледана. Тя представлява важен и чувствителен въпрос във връзка с участието на европейските индустрии в отбранителни проекти в САЩ.

5.11 „Споделянето и общото ползване“, както и общите програми за обучение, трябва да са насочени към бъдещето. Основно условие е думите да се заменят с конкретно планиране и целенасочен подход с ясно определени стъпки. Независимо от това, докато не се постигне споразумение по въпроса за отбранителните доктрини, ще бъде много трудно да се изпълнява по подходящ начин „споделянето и общото ползване“.

Брюксел, 11 юли 2012 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Staffan NILSSON
